

Joan Sens-Fe, c. 1460 (*CoDoACA* xxii, 79). És també la forma de StVicentF (*vençrà* fut. 3, citat a CERVO, *Serm.* I, 154.14); i d'Eiximenis: «Mogueren antigament dupte --- si era leguda cosa a negun bon cavaller de fugir a la batalla, quan veu que la batalla stà en punt de *vençres*, *Dotzèn*, § 272; en el *L. de les Dones vèncer* és innovació de la llengua tardana de l'incunabile, però el ms. porta *vençre* (primer § del cap. 378). I encara JoMartorell: «Com sou tal —digueren los jutges— que ab supèrbia voleu *vençre* les batalles» (Ag. I, 243). I en el *Decam.*: «lexa a mi les làgrimes --- car o yo *vençré* a elles --- o elles *vençran* a mi e seré fora de penya» x, § 8, 587.41.

No va existir mai en cat. una forma *vencre* o *vençré*, -*cria*, amb *k*. En això la nostra afirmació ha de ser radical (sense l'excepció admesa per a *vençut*): ni pogué existir, car en VINCERE la *c* no es va trobar mai, en ll. vg. ni en romànic, davant un so que pogués impedir-ne la palatalització, i la síncope de la *e* no es pogué produir sinó molts segles després que les *c^e* ja s'havien alterat. Ni en oc. ni en fr. ant. no hi ha *k* en aquestes formes (oc. *vèncer*, fr. ant. *veingtre*, *veintre*): el *vaincre* del fr. modern és forma tardana, alteració del *veintre* medieval per influència de *vaincu*. Calia, doncs, suplir la cedilla en un cas com «la àni-ma pren sentiment de mal, e dexa-s *vençre*», a tort imprès *vencre* en StVicentF (*Quar.*, 161.80).

En l'aspecte semàntic limitem-nos a observar els casos on *vèncer* tingué un sentit passiu, com el citat del *Dotzèn del Crestià*. Més corrent i típic del cat. medieval és que aleshores es posi en reflexiu: «--- L'Almirall va-les ferir; què us diré? Con ells giraren, veen-se davant altres galees; e tantost *vençeren-se* e foren preses», Muntaner (Batalla de Malta, a. 1283, Casac. II, 46.4).

A penes cal dir que *vèncer* ha estat un mot de sempre i de pertot, en la llengua. «Com a penyora santa, duré jo el teu record: / lluitar constant i *vèncer*, regnar sobre l'altura, / alimentar-se i viure de cel i de llum pura; / Oh vida! oh noble sort!», Costa (1875, *El Pi de Formentor*, v. 34). Heus aquí com Goethe i Maragall superaven la perversa màxima: «Divideix i *vençeràs?* / Uneix i dirigiràs! = «Entzwei' und gebiete! Tüchtig Wort; / Verein' und leite! Besser Hort.» (*Pens. de Goethe*, p. 9 = *Sprüche*, § 155).

Passant a la fonètica: *vèncer* i *convèncer* es pronuncien amb è oberta en cat. of.: *bénse*; amb tancada en els dialectes occidentals; a Mall. es vacilla entre *vénse* i *vénse* (confirmat per carta de Moll, 1955), secundaris tant l'un com l'altre, fruit de l'analogia (car allà s'havia d'esperar *é*); *vèncer* i *convèncer* val. (Dicc. MGadea), FebrCardona els posa menorsquins amb *é*.

DERIV.: *Vencedor* [Llull]; en la Batalla de Tagliacozzo (1268) «la desconfita tornà sobre lo rei Corral e ses gents, e lo rei Carles fo *vencedor*, e levà lo camp e hac viu lo rei Corral e --- e tolc-li la testa», Muntaner (Casac. I, 81.9); V. supra, en Cerverí; cites del *Tirant* de Martorell i del de Galba en *AicM* i *DAG*; *vencedor* i *vencedora*, Busa-N. *Vencible* [Belv.]; *invencible* [*DTo*. 1757], *invincible* [Lacav.]; *invenciblement*, in-

vincibilitat. *Venciment* [Busa-N.] i ja en alguns mss. llullians i algun altre del S. XIV porta *AicM* la forma *vinciment*, però en bons mss. de Llull es troba més aviat *vencement*: «en la fi hac força e virtut l'escuder, per la qual *vençé* e aucís lo cavaller; molt se meravellà lo fill del rey, qui aprenia de armes, del *vencement* del cavaller ---», *Merav.* (NC. II, 35), i essent «lectio difficilior» degué ser la bona.

Vençó 'derrota' ant., sembla una formació sorprenent, però la comprenem bé si reparam que la forma més antiga és *venceó*, després contreta, o sigui que es tracta d'un de tants abstractes en -ITONE. «En B. G. d'Entença ab --- En G. d'Aguiló --- van ferir en la host dels sarraïns --- sí que --- comensaren a fugir --- les noveles anaren al rey d'Aragó que-ls cavallers --- qui eren en la establida del Puig de València, avien feyta tan gran esvaïda e tan gran *venceó* de ser-raïns ---» (fets de 1237), Desclot (§ 49, *NCl.* II, 145.23); «que totes les despeses que feessen Ar. de Fluvia --- et los cavallers del feu de la honor, en la guerra d'En Rt. de Cardona --- tro a la cinquagesma, que fo feyta la *vencehó*», en el Procés contra Pere de Palau, batlle de Camarasa, 1295-99, llegit en el ms. LIII, f° 11r; no pas *vecebo* com imprimí CaCandi (*MiscHiCat.* II, 167.9), en un altre passatge ja ho transcriu bé: «com lo comte d'Urgel féu la *vencehó* dels hòmens d'Almenar» (ib. II, 175). En algun altre text hi ha encara la -TJ- en la fase arcaïca *ð* (grafuada -s-): «lo rey Carles hac *vensesó* de la batalla», *Amic e Melis* (*NCl.* XLVIII, 144).

Muntaner porta una forma més excepcional, amb una *e* repetida, en hiatus: resultat d'una metàtesi de *venceó*: «la davantera ferí en los moros, sí que-ls meteren en *veencó*», «Déus, qui-ls volc punir de llurs malvestats, la *veencó* venc sobre ells, que anc un no en restaurà a vida» (§ 247, Casac. VII, 9.6; § 827, VIII, 52.10). Paral·lelament occità antic *vensezon* 'victoire' (*PDPF*).

Més tard apareix la forma contracta *vençó*: «Jamés *vençó* fon plaer del *vençut*, / sinó de mi que-m plau qu'Amor me *vença* / e-m tinga pres ab sa invisible lença, / mas paren bé sos colps en mon escut!», Ausiàs x, 4e. I el *DAG*, en cita molts passatges d'Eiximenis, i de docs. del S. XV. Potser ja una vegada en el dit procés de 1295-9 si podem donar fe aquí a la lectura de CaCandi: «en la *vensó* que-l comte d'Urgel féu e-ls hòmens d'Almenar, ac --- 50 cavals ---» (*MiscHiCat.* II, 162). Ha restat usual fins avui a Mall., en la locució popular *dur* (algú) *en vençó* 'no poder-lo veure', així tr., o bé també refl.: «Tothom romangué a pler i satisfet d'aquella feta d'En Juanet: tothom fora la reina, que no el poria veure --- an en Juanet, però ben alerta que hi anava a dir gens per què era que el *duia* tan *en vençó*», rondalla d'AMAlcover; «no ho sabia que aquests dos vegetals fossen tan 'desinimics' i que se *duguessen* tant *en vençó*», id. (*BDLC* XVI, 133; XI, 223).

Vençuda f. popular per 'victòria, venciment': no gaire usat i només col·loquial, però ben viu en certes frases com *a la tercera va la vençuda* (al qui no es